

Foto: Kgl. hoffotograf Elfelt

Uffe Hansen

14/12 1894 – 11/9 1994

Uffe Hansen

14. december 1894 - 11. september 1994

Et tilbageblik over Uffe Hansens indsats som salmeudgiver og salmehistoriker kan bedst gives med en kendt linie af Grundtvig som motto: »Opklaret gang i ædle fædres spor«.

Efter embedseksamen i 1921 blev han sognepræst i Aggersborg-Bejstrup, men allerede i 1925 kaldet til valgmenighedspræst for *Ubberup Valgmenighed*, der lige siden oprettelsen i 1873 havde været et af de mest indflydelsesrige arnesteder for det grundtvigske kirkeliv.

Uffe Hansens to forgængere i Ubberup havde begge indskrevet deres navn i vor kirke- og kulturhistorie. *V.J. Hoff*, valgmenighedens første præst, blev landskendt som grundtvigsk ordfører i den kirkelige debat, som forfatter til andagtsbogen »Fra Kirken og Lønkammeret« (6 oplag) og som udgiver af den traditionsrige *N.F.S. Grundtvigs Kirke-Salmebog (Festsalmer)* i betydelig øget og forbedret skikkelse (1895). Hans eftermand, *Carl Koch*, blev også højt værdsat som forfatter af afhandlinger om kristendom og kultur, opbyggelige skrifter og en række værdifulde religions- og litteraturhistoriske bøger, bl.a. om Kierkegaard, Brorson og Goethe. Kochs hovedværk »Jesu Lignelser« er ifølge forordet ikke skrevet som en bog for teologer (hvad den dog i høj grad blev), men for lægfolk - dog ikke som en prædiken-samling, men som »en virkelig oplysningsbog«. Hans sigte og hans stil blev forbillede for Uffe Hansen.

I det årti, hvor Uffe Hansen begyndte sin præstegerning, var der i grundtvigske kredse stærke tiltag for at fremme den folkelige og kirkelige sang, stimuleret af ypperlige komponister med Thomas Laub i spidsen. Hans *Dansk Kirkesang* (1918) vandt hurtigt indpas, og da han og Carl Nielsen gik i samarbejde med Thorvald Aagaard og Oluf Ring om udgivelsen af *Folkehøjskolens Melodibog* (1922), var vejen banet for en berigelse af vor sang- og salmeskat både med tekster og toner.

I 1926 blev 11. udgave af *Folkehøjskolens Sangbog* stærkt forøget (114 nyoptagne salmer og sange). Året efter udgav de københavnske valgmenigheder *FEST-SALMER. N.F.S. Grundtvigs Kirkesalmebog* til afløsning af V. J. Hoff's udgave, der kun havde 506 numre, mens antallet nu var vokset til 575.

I landets øvrige valg- og frimenigheder fandt man imidlertid ikke, at »moderemenighedens« udvidelse af Vartov-salmebogen var tilstrækkelig. Kun syv år efter blev der, efter tilskyndelse fra Odense Valgmenighed, i 1934 nedsat et 9-mandsudvalg med det formål at udarbejde en salmebog, der »muligvis kunne blive fælles for de frie grundtvigske kredse«. I udvalget fik Uffe Hansen sæde, og han gik med iver ind i arbejdet sammen med bl.a. Thorvald Aagaard, provst Carl Hermansen og pastor Niels Petersen. Det gode resultat blev *SALMER. Valgmenigheder og Frimenigheder 1935*. Med sine 641 salmer var den righoldigere end nyudgaven af Festsalmer. Blandt de nyoptagne var Laubs oversættelse af »En rose så jeg skyde«, udvidet med et vægtigt tredje vers, skrevet af Uffe Hansen. Det er siden indgået i Den danske Salmebog (nr. 106).

Udvalgsarbejdet har tilskyndet Uffe Hansen til at virkeliggøre planen om en samlet fremstilling af hele Grundtvigs salmeproduktion. Han kom hurtigt fra start - allerede i 1937 udkom *Grundtvigs Salmedigtning. Dens Historie og Indhold. I 1810-1837*. Han skriver ud fra et bestemt synspunkt: »ikke et videnskabeligt, men et folkeligt, og Fremstillingens Formaal er det samme som ogsaa Salmernes: at tjene den kristne Menighed til Oplysning og Berigelse« (forordet). Han forsager det lærde vocabularium og noteapparat. Ud fra sit indgående førstehåndskendskab både til teksterne og forudgående fortolkere søger han at bruge samme nøgterne, klare sprogstil som Carl Koch.

Med fortsættelsen trak det længe ud. Dels var Uffe Hansen optaget af organisationsarbejde (fra 1934 bestyrelsesmedlem i Grundtvigsk Konvent, fra 1938 rejsesekretær for »Aldrig mere Krig«), dels indtrådte han i det grundtvigske salmebogsudvalg, der begyndte sit arbejde i 1941 og i 1944 barslede med *Dansk Salmebog. Grundtvigsk Forslag* (på ikke mindre end 1060 sider).

Siden genforeningen havde det været en selvskreven opgave at »slette Kongeågrænsen« i kirkelig henseende, dvs. lade den værdifulde sønderjyske salme arv forenes med den danske nord for den nu slettede grænse. Straks at indføre Salmebog for Kirke og Hjem (der trængte stærkt til revision og udvidelse) i Sønderjylland ville være et overgreb og derfor blev Den sønderjydske Salmebog (1926) udgivet som en overgangsforanstaltning. Men i 1940'erne blev der arbejdet intenst på en »genforeningssalmebog« i hele tre udvalg. Samtidig med det grundtvigske forslag fremkom der to andre: det sønderjyske og det midtjyske. Det spores tydeligt, at de alle tre er udarbejdet

under besættelsen, hvor jo en »Grundtvigenæssance« gik over land og rige. I 1946 blev der så endelig af kirkeministeriet nedsat et udvalg, hvori Uffe Hansen selvsagt var medlem, og resultatet blev et sidste forslag: *Den danske Salmebog*, 1951. I forordet hedder det, at den ny salmebog ikke blot vil sammenslutte de to ovennævnte strømme, men også vil »lade traditionen fra Vartov komme til sin ret«.

I denne »prøvesalmebog« dominerer Grundtvig da også - med over en trediedel af de 806 salmer, ikke mindre end 286, lige så mange som Sthen, Kingo, Brorson og Ingemann tilsammen er repræsenteret med. Intet under, at der - selv fra grundtvigsk side - blev rejst kritik for »overfodring«: der var medtaget *for* mange nye salmer, og nogle af de velkendte var ikke forbedrede men forringede ved at de var udvidede med et eller flere vers fra Grundtvigs originaltekst, som man ville komme så nær som muligt. Således fulgte man i »Lille Guds barn, hvad skader dig« originalens barske: »dog hvor bønder af hunger dø/finder den lille fugl et frø«, som i Salmebog for Kirke og Hjem (af Th. Skat Rørdam) var ændret til: »dog på guldste klippeø«.

Det var uden tvivl Uffe Hansen, der i udvælgelsen af Grundtvigs salmer var primus motor, og hans forslag, støttet af de grundtvigske medlemmer Axel Rosendal og Gudmund Schiøler, blev med få undtagelser taget til følge. Midt under den stærke debat af forslaget udsendte Uffe Hansen *Grundtvigs Salmedigtning II 1837-1850* (1951). Det er for beskedent, når han kalder sit værk »historiske Oplysninger om Grundtvig-Salmernes Tilblivelse og Fremkomst samt Forklaring til de dunkle Steder i deres Indhold«. Værket yder også væsentlige bidrag til en helhedstolkning af Grundtvigs indsats for »en genfødsel af lovsangen på den danske tunge«, selvom hovedvægten er lagt på gennemgangen af de enkelte salmer, hvor han med stilfærdig kyndighed udreder tankegangen, så man kommer til at kende de velkendte salmer bedre og overraskes ved de mangfoldige, der først er »opdaget« eller taget i brug længe efter Grundtvigs død. Jeg husker Uffe Hansens glæde, da han i Grundtvig-arkivet fandt digtet »Deiligst er Draaben«, som aldrig før har været trykt, men som Uffe Hansen medtog i nyudgaven af Grundtvigs Sang-Værk.

I 1953 blev *Den danske Salmebog* autoriseret. Grundtvig bevarede dominansen og nyoptagelsen af hans salme fra 1848 »Alfader! du hvis navn i Nord« (nr. 751) vidner om, at salmebogen blev til, da Danmark var »under trange kår/imellem fjender stærke«. Det samme

gælder den sidste salme »Forlen os freden, Herre, nu/i disse trængselstider« (nr. 754), som er Uffe Hansens gendigtning, i 1943, af en latinsk antifon fra 6. årh., der via Luther kom i brug i Danmark på reformationstiden. I glæden over, at Grundtvig nu kom så fyldigt til orde i Den danske Salmebog, var det dog for Uffe Hansen et skår, at også den - som sine forgængere - har udeladt salmer, der lødigt og genuint udtrykker Grundtvigs kirkesyn, især »Jesus, hvor er du dog henne«, som prøvesalmebogen (nr. 365) medtog.

Sin største indsats som salmeforsker ydede Uffe Hansen som medudgiver af *Grundtvigs Sang-Værk I-VI*, 1944-1964. Her arbejdede han med utrættelig energi - sammen med Th. Balslev, Ernst J. Borup, Ejnar Skovrup og Magnus Stevns - på en ny udgave, der til forskel fra de tidligere skulle være fuldstændig og velordnet (så vidt muligt kronologisk) og »tilfredsstille de videnskabelige krav om nøjagtighed.« Under tilrettelæggelsen af bind IV døde Magnus Stevns 30. marts 1946. Han havde varetaget arbejdet med Grundtvigs salmemanuskrifter. Det blev nu overdraget Uffe Hansen, der også efterfulgte Stevns som medlem af Grundtvigselskabets styrelse og i 1950 indtrådte i selskabets netop iværksatte registrering af Grundtvig-arkivet.

Som tilsynsførende med dette arbejde (sammen med Peter Skaustrup) lærte jeg Uffe Hansens ranke, rolige og fredsæle personlighed at kende og at værdsætte ham som værdifuld medarbejder i det store teamwork. Han gjorde mig også opmærksom på den omfattende samling Grundtvig-manuskripter, affattede under hans ophold i Frederiksdal, som henlå i privat besiddelse og aldrig var blevet undersøgt (se Grundtvig-Studier 1951).

Hans medvirken ved udarbejdelsen af *Registrant over N.F.S. Grundtvigs efterladte papirer I-XXX, 1956-1964*, faldt helt i tråd med hans arbejde med Sangværksudgaven. Den tidligere udgiver, J. Kristian Madsen, havde hovedsagelig henholdt sig til de trykte salmer. Han har ment, at der næppe var stort mere at finde, ligesom Georg Christensen, der besørgede udgivelsen af de to sidste bind af Svend Grundtvigs N.F.S. Grundtvigs Poetiske Skrifter I-IX, 1880-1930. I sin efterskrift skriver Christensen, at udgaven hverken er fuldstændig eller strengt videnskabelig: adskillige digte er udeladt, og manuskripter og varianter er der kun delvis taget hensyn til. Han slutter: »Det kan dog roligt siges, at ingen nok så grundig Efterhøst vil bringe noget nyt eller værdifuldt for Dagen«.

Ved registreringen blev der imidlertid fundet mangfoldige håndskrifter med stof, som er ganske ukendt i det trykte forfatterskab: poesi og prosa, opskrift til taler, man anså for tabt og forarbejder til velkendt stof. Siden er en lang række af det nye, værdifulde materiale, som »Efterhøsten« indbragte, udgivet¹ og det har i høj grad udvidet vort kendskab til Grundtvigs udvikling som forfatter og digter. Uffe Hansen gjorde under sin nøje granskning af Grundtvigs »kragetæer« flere fund af hidtil ukendte salmer, som han optog i Sangværksudgaven. Men især har han indlagt sig varig fortjeneste ved sin andel af dette værks sjette bind med varianter og noter.

Som afslutning på udgaven nyoptoges Grundtvigs »bortgangskvæde«, hans sidste digtning »Gammel nok jeg nu er blevet«, som også randt mig i hu, da jeg erfarede Uffe Hansens død. Lige siden digtet første gang blev trykt (1880) har en gådefuld metafor i tredje strofe været et kors for fortolkerne:

Så for Sjæle-Øje-Stavnen
Brat sig aabner Himmel-Havnen.

Uffe Hansens noter oplyser, at de to linier »er útydeligt skrevet, idet Blæktilførslen har svigtet, men i Lup ses svage Træk af en »F«, som taler for Læsemaaden *Sjæle-Fæрге-Stavnen*«. Svend Grundtvig har sat et spørgsmålstegn i marginen på faderens manuskript. Med Uffe Hansens læsning er det besvaret på en måde, der helt stemmer med digtets øvrige billedbrug.

I en udgave som denne, hvor et team virker tæt sammen, er det efter sagens natur ikke angivet, hvem der har ydet hvert enkelt bidrag. Men vi ved som ovenfor nævnt, at Uffe Hansen varetog tydningen af håndskrifterne. Flere forskere, både litteraturhistorikere og teologer betvivlede hans kompetence til opgaven, især fordi han udtrykkeligt havde betonet, at hans synspunkt som forfatter til »Grundtvigs Salmedigtning« ikke var videnskabeligt, men folkeligt. Alle tvivl blev gjort til skamme. *Steen Johansen*, uden sammenligning vor bedste kender af Grundtvig-udgivelser, skrev ved fremkomsten af bind VI:

»*Uffe Hansen*, som er hovedmanden bag udgaven, har her præsteret et arbejde, der ikke kan påskønnes højt nok. Fremskridtet fra Jens Kristian Madsens gamle variantapparat i ud-

gaven fra 1870'erne er meget iøjnefaldende, først og fremmest derved, at udgiveren har taget fuldt hensyn til de bevarede håndskrifter, som Madsen ikke ses at have benyttet. Et kæmpearbejde er nedlagt i dette variantapparat. Her er ydet et arbejde, som ikke mindst litteraturforskere vil takke Uffe Hansen meget for.«

Det er beundringsværdigt, at Uffe Hansen med glæde kunne bære denne arbejdsbyrde gennem tyve år, jævnsides med sin præstegering, sin indsats i World Peace Council og formand for Dansk Fredskomiteé og ikke mindst som formand for de grundtvigske valg- og frimenigheder fra 1950-1964. Af disse havde han allerede tidligere givet en indgående historisk fremstilling *De grundtvigske Fri- og Valgmenigheder I-II*, 1944. Under hele sliddet med Sangværksudgaven fortsatte han sit værk om Grundtvig som salmist og afsluttede det, to år efter Sangværksudgavens fuldførelse, med *Grundtvigs Salmedigtning III. 1851-1872* (1966). Med rette skete udgivelsen med støtte af Statens Videnskabsfond. De tre bind (hvert på 352 sider) er alle skrevet på basis af minutøs forskning; men fremstillingen, den mest omfattende vi har, er ikke i disputatsstil - fra først til sidst kan den forstås af enhver, der holder af salmer. Det kendes overalt i dette pionérværk, at salmeforskeren skriver for salmebrugeren. De solide realoplysninger ledsages af udførlige parafraser og udlægninger, der særpræges af forfatterens personlige forhold til sit stof - store dele kan læses som en salme-andagtsbog, der vejleder til indlevelse og fordybelse.

Også efter sin afgang som præst skrev han mindre hymnologiske artikler og udgav to digtsamlinger: *Ord. 40 bibelske digte* (1960) og *Tro. 40 kristelige digte* (1970). De enkle og renhjertede »åndelige sange« vidner om, at han også selv har syslet med verskunsten i sin store læremesters ånd og til sine mange venners glæde.

I de sidste ni år boede Uffe Hansen i Holland. Under krigen havde et »hollænderbarn« fundet sig så godt hjemme hos sin plejefar, at hun nu, da han var svag, optog ham i sit hjem.

Uffe Hansen blev stedt til hvile fra valgmenighedskirken, hvor han så længe og tro havde tjent den stedlige menighed og selv havde fundet styrke til også at tjene hele den danske kirke ved sin indsats for salmesangen. Som løsen for hans livsgerning kan vi sætte ordet fra Davids salmer (104,33):

Jeg vil synge for Herren,
så længe jeg lever,
lovsynge min Gud,
den tid jeg er til.

Henning Høirup

Note

- ¹ Bl. a. af Georg Christensen og Hal Koch i deres Grundtvigudgave »Skrifter i Udvalg«.